

РІД НАШ КРАСНИЙ, РІД ПРЕКРАСНИЙ!

ОТЧІЙ

ЧАСОПИС
РІК ВИДАННЯ 2002

Число 3 (3)
КИЇВ 2002

ВИДАННЯ ТОВАРИСТВА "ЧЕРНІГІВСЬКЕ ЗЕМЛЯЦТВО"

Колонка шеф-редактора

ХАЙ СВЯТИТЬСЯ ІМ'Я ТВОЄ!

Кому не відомі ці промовисті слова, котрі я ніколи не забув свого короткого вітання! Так, ім'я Жінка - сплате для кожного суцього на землі. Це її натрудована дітями її неухаючими пошуками статків для родини господаря, обіргі кожного дому, це її свята мати, без якої б переніла рід людський, не її волява дружина, чия серце відриває зрубленого від різних випробувань долі чоловіка, це її мудра бабуся, через яку передається вилукам любов до рідної землі, пісні й рідного слова. Жінка - це берегиня роду людського, і український народ, як ніякий інший, оспівував її устами великого Тараса Шевченка, інших поетів та композиторів, художників та сівіакив.

Ми, представники сильної половини народу (хоча хто знає, чи є такими чоловіки насправді), завжди відчуваємо у годину смутку, як не вистачає рідного люблячого слова матері чи дружини; а до кого лезимо з останніх сил похвалитися якоюсь удачею, кому заиріємо найкращими та міними, заради кого трудимося до сьомого поту, кого ставимо поруч із самим Богом. Так, це жінка, обіргі нашого життя!

Багата на славних жінок наша Чернігівщина. Вони живуть у старовинних містах і містечках; вони мешкають у далеких від столиць селах та хуторах, і коли славне чоловіцтво часом перебірається життєвими пристрастями, вони мовчки впригадують в роботу, даруючи нам і хліб, і до хліба, вони дарують нам свою велику жертвову любов, домашній захисток. Вони зустрічають нас на порозі рідного дому, як перші весняні квіти, котрі значать прихід життя. Тож честь і слава нам, доробі нашій землячці у рідній Сіверській стороні!

А що сказати про жінок, вихідців із нашого замаренованого краю, котрі волею долі перебралися до української столиці? Скажу без перебільшення, вони складають золоте осердя нашого земляцтва, вони помітні серед київського многолюддя.

Хіба можна не згадати добрим словом керівників регіональних осередків нашого земляцтва Тетяну Андриїну Прокопенко (Плющю) та Галину Стефанівну Сазаненко? А вони ж іще й трудяться на відповідальних посадах - перша керує Секретаріатом Національної Ради соціального партнерства при Президенті України, друга очолює Український гуманітарний ліцей при Київському Національному університеті ім. Т.Г. Шевченка.

А кому в Україні не відомі наші славні соловейки, що чарують слухачів своїми голосами та музикою - Валентина Пархомецько і Алла Кудлай, Світлана Глух і Людмила Давишук, Віра Любимова і Лідія Кондрашевська, Світлана Галська, Катерина Василенко, Жанна Боднарчук... Високим талантом нагородила їх наша славна Чернігівщина.

Той же наш великий край надихнув на творчість наших майстрів слова Раїсу Іванченко та Світлану Йовенко, Ларису Косенко і Тамару Усаченко та інших.

Велику спадку й любов до людей зачерпнули в рідному краї наші діти на добро медико Наталія Петрівна Зубицька і Ніна Федорівна Стрельць, історик Ольга Кузьмівна Литвин, біолог Ольга Вікторівна Задорина.

Зрештою, можна називати ще десятки імена наших славних чарівниць, а їх же у землячці майже триста, а кожна з них заслуговує на увагу та повагу всього суспільства.

Як на мене, кожен рік починається по-справжньому в березні. Адже саме з приходом весни оживають людські серця, колюється у них весняні надії на багатий урожай, народжується прирочення за зиму мрії про щастя. Адже на самому початку березня всі люди планети пошановають свою прекрасну половину.

У цей день я хотів би віднести нашим чарівницям жілкам-чернігівчанкам усі перші прохлиби та піднесення, побажати ріднинного щастя, чоловічої ласки, сивіньської любові.

У цей день я хотів би від імені всього чернігівського земляцтва низько поклонитися вам, доробі нашій подруги, і сказати: простягай за всі життяві привітання, за те, що стільки випробувала знаньляса на нашій ідеї останнім часом. Але я вірю, що рано чи пізно стане багатішою наша земля, стане світлішим небо над Україною, буде це гаряччюю наша любов до нас.

Віктор ТКАЧЕНКО,
голова Ради товариства
"Чернігівське земляцтво" в м.Києві

Як веселка - гаптування. Заслужена артистка України Катерина Василенко

ЧИТАЙТЕ:

- Людина від землі - стор. 1-2
- Легендарний кобзар з Прилуччини - стор. 4-5
- Дочки і сини козацької сторони - стор. 6

ДО ВІДОМА ЗЕМЛЯКІВ!

В офісі товариства "Чернігівське земляцтво" (01023, Київ, 23, Спортивна площа, 1, телефон 246-74-32) консультують із правових питань знані юристи-чернігівці, відомі медики, вихідці з нашого краю. Телефонуйте, заходьте, пишiть.

Газету "Отчий поріг" можна отримати безпосередньо в редакції (Спортивна площа, 1) чи в регіональних відділеннях земляцтва та райдержадміністраціях області.

ЛЮДИНА ВІД ЗЕМЛІ

Говорити про Івана Степановича Плюща - це говорити про істинно національне коріння українського народу: настільки органічним він виглядає в будь-якій ситуації, настільки відвертий у своїх вчинках. Здається, він інстинктивно взяв у свої гени велику славу борзнянців, того ж таки ушавленого Семена Паляя, для котрого служіння Україні було по-наш усе.

Наша земля завжди щедра на великих людей, які своїми діньнями стають часточкою історії всієї України. Але, як говорили древні, все починається із джерел. І саме тому наша розмова наирає традиційного характеру.

- Іване Степановичу, у кожній людині є свої першопочатки, свій родовід. Ваш коренитя у Борзні.

- Я належу до покоління дітей війни, до тих хлопчаків та дівчаток, яким судилося пережити всі страхиття окупації, повосенної розрухи. У народі кажуть: сини виростають з-від батьківського крила. Можє, саме тому я й горнувся до батька - великого трудяги, фронтовика. Ще тоді, коли я не міг, збираючи коней на підліг, вилдерити на свого улюбленого Монгола, спуганого дорослим, я мріяв: ось виросту, вивчуся, буду працювати і все зроблю для того, щоб батькові хоч у старості жилося легше. Адже він, як і мама, амалечку горював, бо були обоє сирота-

ми. Пізніше ця мрія конкретизувалася: як піде батько на пенсію, то збудую їм хату поближе до центру, де нині продавалося, а батько мій любив випити келих-другий. Та моїм сподіванням не судилося збутися: після інсульту батька не стало, а мама перебралася до старшого брата Сергія. Мене ж закурила робота...

А ще перед моїми очима завжди зринає образ наших борзнянських крилиць. У нас на вулиці було два колодязі, в обох була недобра вода, жорстка, як ми казали. Ми її використовували тільки для господарських потреб. А для страви брали шлющу воду із кришні біля так званої Пращинної греблі.

І коли над світом пронеслася чорна хмара Чорнобиля, коли ми по всій Київській області проводили операцію "Колодязь", ригуючи екологічну ситуацію, я весь час згадував ту борзнянську крилицю, яку, на превеликий жаль, закидали сміттям. Усі ми починаємося з джерел, отже, треба дбати про свою рідну джерельну сторону, яка чи не єдина тримає нас на білому світі.

- Відомо, що Ваше сходження на владі вершини було многотрудним. Ви ніколи не відривалися від рідної землі.

- Я ніколи не рвався у начальники. Не буду, як кажуть, розводитися на слова, наведу тільки один факт.

Щиро вінуємо ювілярок і ювілярів товариства "Чернівецьке земляцтво" у березні 2002 року!

Чирка Івана Корнійовича - з 80-річчям. Народився 8 березня 1922 року в місті Носівка. Займався педагогічною та видавничою діяльністю. Автор багатьох книжок перекладів з китайської, японської та інших мов. Був науковим працівником Інституту українознавства Київського Національного університету імені Т.Г.Шевченка. Член Національної Спілки письменників України. Учасник бойових дій Великої Вітчизняної війни.

Костюк Василь Іванович - з 70-річчям. Народився 18 березня 1932 року в селі Катеринівка Бобринського району. Працював директором видавництва "Правда Ярославців". Зараз є заступником директора приватного підприємства "Омега-Л". Учасник Великої Вітчизняної війни. Член правління Українського фонду культури. Журналіст, письменник, автор книжок гумору та сатири "Ой під вишнею", "Ліки від сміху", казки "Легенда про князя Кия" та інших творів.

Пархоменко Валентину Федорівну - з 65-річчям. Народилася 5 березня 1937 року в селі Монастирське Ічнянського району. Відома українська бандуристка. З 1958 року - в складі тріо бандуристок "Дніпрянка" Київського Національного філармонії. Народна артистка України.

Лях Володимир Васильович - з 55-річчям. Народився 18 березня 1947 року в селі Козилівка Корюківського району. Працював учителем у школах Чернівецьких. Нині - директор Науково-дослідного проектно-пошукового та дослідно-технічного інституту "Укрспельнепроект".

Гаркавоч Сергія Івановича - з 55-річчям. Народився 22 березня 1947 року в селі Виблі Куликівського району. Працював головним санітарним лікарем Ставищенського району на Київщині, завідував відділенням Київської обласної СЕС. З 1985 року - доцент кафедри комунальної гігієни та екології Київського Національного медичного університету. Кандидат медичних наук. Лауреат Державної премії в галузі науки і техніки.

Льська Олександра Івановича - з 50-річчям. Народилася 16 березня 1952 року в селі Макошише Меньського району. Працює заступником начальника Державної податкової адміністрації України.

Кошів Лідію Михайлівну - з 50-річчям. Народилася 23 березня 1952 року в місті Ічня. Працює інженером Акціонерного товариства "Укрліфт".

Яроша Віктора Петровича - з 50-річчям. Народився 27 березня 1952 року в селі Плоске Носівського району. Працює начальником управління досліджень і розвідвань Антимонопольного комітету України.

Бандурка Володимира Олександровича - з 50-річчям. Народився 28 березня 1952 року в місті Чернівці. Полковник запасу, пенсіонер.

Дорогі земляки! Рада товариства "Чернівецьке земляцтво" сердечно вітає вас з визначними датами, зичить міцного здоров'я, великих успіхів у житті, оптимізму, сімейного щастя, віри, надії, любові!

У 1967 році мене, 26-річного керуючого відділком радгоспу "Войківський", запросили в Барнішівку на бюро райкому партії і запропонували йти в інше господарство головою колгоспу. Я ж відмовився, бо звикс з людьми, з роботою. І тоді перший секретар райкому спитав: "У тебе партійний билет є собі?" - "Аякже, зі мною". - "Ану дай!" Я йому віддав. А він продовжив: "Товарищи члени бюро, зачемо нам таке комуністи? Єсть пропозиція ексклюзивно його із партії, раз он не розуміє". І кинув партбилет у сейф.

А через якийсь тиждень довелося мені очолювати колгосп, бо люди обрали, наслуховавшись про мою партійну історію. І я не хизуюся, коли скажу, що той колгосп став невзабачи передом. Отам мені керувати було найприємніше і найлегше, бо люди чудові, роботязи. Зрештою, такий весь наш український народ, частинкою якого я числю й себе.

Іване Степановичу, Ви ніколи не уникали складних, а то й трагічних для українського народу ситуацій. Досить згадати бойді чорнобильську катастрофу - Вас бачили тисячі ліквідаторів у пекельній зоні бук-

якийсь час станемо врівні із найрозвиненішими країнами світу.

- У Біблії є мудрі слова: "Не хлібом єдиним живе людина". Справді, ми всі більше мовимося про історію українського народу, про духовний розвій людей. Ваші думки а цього приводі.

- Справді, духовність людини має стояти понад усе. Але мені болить душа, коли бачу наші занедбані села, де люди ледве зводять кінци з кінцями. А перед моїм Поліссям я в неоплатному боргу.

Ось був я свого часу в Канаді на святі сторіччя поселення там українців і дивувався: як же це так, що всього за двісті літ 26 мільйонів канадців привели в такий порядок територію у

Сім'я Пляцив: мама Домінісія Антонівна, сестра Ніна, батько Степан Васильович, брати Сергій та Іван, 1946 рік.

ЛЮДИНА ВІД ЗЕМЛІ

вално з першого дня боротьби з ядерним монстром.

- За тодішню посадою голови обласного муніципалітету я мусив одразу включитися в події, брати на себе відповідальність за незвичайну ситуацію. Говорити зараз про ту весну вісімдесятих шостого не легко, адже йшлося про трагедію нашого українського народу і не тільки. Буквально з перших же годин трагедія і був на ЧАЕС. Згодом займався організацією та евакуацією тисяч людей із Прип'яті й Чорнобильського району, розселенням, передислокацією промислових та сільськогосподарських підприємств, будівництвом нових поселень, створенням нових робочих міст, забезпеченням медичною та соціально-побутовою обслуговування населення. За всім цим - велике горе і проблеми кожної сім'ї, людини, які вони могли вирішити тільки через встановлення влади. На мої плечі, як і на рамена сотень тодішніх керівників області, звалилася відповідальність за майбутню рідну землю. І це моя вина, що московські чиновники абдукували ядерне диво в самому історичному центрі України, не спитавши думки самого народу. Я був просто солдатом і не втручався передової.

- Ви маєте величезний досвід державотворення, завжди залишалися на реалістичних демократичних позиціях. Якою Ви бачите Україну, зокрема, Чернівецьку в майбутньому?

- Як на мене, то все починається з найменшого - із усвідомлення свого місця в швидкоплинному житті. Я завжди пам'ятаю батьківські прислів'я: "Не кусай багато, бо вдаришся", "Вичлїє не той, що вчить, а той, у кого вичлїє". Передусім я шаную людей, бо тільки з ними можна вирішити будь-які справи.

Мені було в кого вчитися. У тієї ж рідної татки Оршків, із сільських інтелігентів Сиренків-Юзефенів, згодом у директора сільськогосподарського технікуму Анатолія Нестеронича Краваченка, першого секретаря Березанського райкому партії Миколи Сидоровича Остапця, першого секретаря Київського обкому партії Володимира Михайловича Цибулька, того ж прізвищом'ятого Володимира Васильовича Щербинського. А скількох простих і незвичайних у своїй земній величі людей я міг би згадати нині, скільком із них уклонитися до земно за те, що вони стали часточкою мого життя! Є вони і в моїй рідній Борні, в древньому Ніжині, до якого я колись добрався як не на попутних машинах, то майже пішки. Є вони і в Бахмачі та багатьох інших містах і селах України.

Мавочи таких людей, я вірю в світле майбутнє України, часточкою якої є і моя рідна батьківська сторона. Всі нинішні труднощі економічного характеру не звалилися на нас із неба, вони зачиналися ще в попередні десятиліття. Про це не треба забувати, я це пережив в власному досвіді. Назад вороття немає, отже, треба тільки чесно працювати кожному із нас. Недарма колись відомий український поет Степан Руданський сказав: "Одне - молоти язиком, а інше перти плуга". Отже, треба менше розводитися про вільну та красиву Україну, а кожному із нас працювати по розбудові держави, і тоді ми черз

п'ятнадцять разів більшу за українську? А мої рідні Чернівецькі тисячі років, і до цього часу тут понад триста сіл не мають доріг із твердим покриттям. То чим же замирили наші люди?

Отже, я й узявся за державний плуг, щоб прокласти і свою борозну на рідній українській ниві.

А що стосується духовності нашого народу, то вона потребує вслякого захисту. Скажімо, мені не подобається отой натиск масової культури із-за океану, котрий чиниться впродовж останніх років. Невже наша пісня, наше слово потребує чужої підтримки, не вже різні сурогати, котрі ллються на нас щодня із екранів телевізорів, здатні ожигити крилиці нашої пам'яті? Ні, ми повинні завжди пам'ятати, що український народ витворив свою високу й глибоку культуру, що наші народні пісні найкращі у світі, що Шевченкове чи Кудірівське слово має право на рівність серед інших європейських мов, що наша слава Чернівецька є озердям великої культури великого українського народу. Вільміно хоча б наші древні Ніжин, який нещодавно відзначив свій тисячолітній ювілей.

Поза сумнівом, серцевинкою Ніжиня є педагогічний університет імені М.В.Гоголя. Я не покравлю душою, коли скажу, що духовність в Україні зароджувався саме в цьому мальовничому куточку, дякуючи великим патріотам свого краю братам Безбородкам. Тільки іменний реєстр видатних людей, котрі вчилися чи працювали в стінах легендарного вузу, може здивувати кожного. Тому я спробував знайти нових безбородків, які б допомогли викладачам вузу вирішити проблему квартирного догубуду.

Ніжинці сто років мріяли про приміщення для пересувного драматичного театру імені М.Коцюбинського, який би став осередком культурного розвою міста. Нарешті це питання зрушило з місця, вдалося знайти спонсорів, тож дуже хочемо подарувати людям чудовий культурний центр.

Ніжин взагалі заслуговує на краю долю, оскільки тут ще в давні часи існувала своя модель саморядування, ознаменована наданням Магдебурзького права, працювали десятки церков. Я людина віруюча, хоча не звик ходити до церкви, бо вірую: кожна людина має носити Бога в душі. Але як же вразила мене

Святопреображенська церква в Ніжині! Свого часу я хлющем приїздив до цього міста, вибрався із автобуса на автовокзалі і сумно дивився на потрошені стіни храму, над якими вже повиростали дерева. А там же в 1861 році перебував прах великого Кобзаря, коли його везли до Канева, а там вже все дихало святістю рідної України. І прикро було згадувати, що в 1950 році церкву підірвали, що через деякий час тодішні керівники міста взагалі стілили питання про знесення решток стін, бо вони "обезобразивають" вигляд міста. І добре, що прийшли нові часи, що я маю змогу втрутитися в перебіг часу і сказати змолотом: так, величний храм у Ніжині буде реставрований, не буде знищений знак високої духовності нашого краю! Як і Свято-Різдв'яна церква у моїй рідній Борні.

Так що відродження духовності на часі, але йому треба допомагати законом. А наваля різного інорідного бруду - явине тимчасове, пережине. Головне - щоб наш український народ почав поважати себе, свої древні традиції, щоб, угодств поївши хліба, не забув про пісню, про душу.

- Насамкінець, Іване Степановичу, що б Ви побажали своїм землякам цієї весняної пори, коли земля чекає нового засіву, коли прекрасна полянина людства зустрічає своє свято?

- Побажав би єдиного: щоб кожен чесно засіяв свою ниву, щоб кожна нивка стала часткою великого державного поля, котрі називається Україною, щоб моя рідна чернівецька сторона ніколи не потерпала від різних випробувань. А нашим жінкам - щастя, любові та менше клопотів про хліб насущний. Вони на те заслуговують!

Розмову вів Леонід ГОРЛАЧ

Від редакції. Це інтерв'ю - тільки мала частка того, що глибоке в душі нашого знатного земляка, котрий завжди власний працюючийї природі став одним із провідних політиків і водночас залишався звичайною людиною від землі. Його кредо у словах, котрі невим чином підсумовують останній історичний етап нашого державотворення: "Десять років владу. Чи витримали українці випробування свободою? Мабуть, таки витримали. Сімдесят років нас переконували, що свобода - це усвідомлена необхідність. Треба віддати належне пропагандистській машині: за допомогою залізної заніси її вдалося переконати більшість рабських людей, які вистояли в дождєлезних чергах за дефіцитами майже половину свого життя, вважати себе найкрасивішими в світі... Ми можемо мати незалежну державу, записувати до Конституції найпроресивіші ідеї і слова про свободу і права людини, але якщо це не буде існувати на практиці, то значить, що ми не витримали випробування свободою."

У Покровській церкві, Ніжин, осінь, 2001 року.

ВІХИ

*Там, де ріка в Сіверських краях
Озивають сиві береги,
Скрізь до нас мигдає промолває
Й до єднання вказує шляхи.*

Алла ВІНЛО,
Прилуччина-Київ.

Чернігівчино! Пашаюся, що є такий острівок на планеті. Горджуся, що я є сином цієї чарівної, доброї, як чисте джерело, землі. З давніх-давен слава моя сивочола і вічно юна земля. З Чернігово-Сіверського джерела витікає могутня ріка культури на ймення "Слово о полку Ігоревім", якому судилося стати пердиною світового письменства, безцінною пам'яткою літератури.

З глибокої давнини на чернігово-сіверських землях розвивалися культура, література, фольклор. До нас дійшло чимало зразків стародавньої писемності й усної народної творчості, що є гордістю вітчизняної цивілізації. Чи не перша на теренах нашої держави Лазарем Барановичем заснована (1674р.) в Новгород-Сіверську друкарня, яка згодом (1679р.) перенесена до Чернігова, що перетворилася на той час у справжній культурний центр.

Відкриття Новгород-Сіверської гімназії та Ніжинської гімназії вищих наук послужило небаченому раніше розвитку букету талантів наших праємляків. Згадаймо: М.Максимович, К.Ушинський, М.Гоголь, Ф.Богусевич, А.Гребінка, Л.Глібов, П.Куліш та багатьох інших.

Територія Чернігівщини сьогодні за масштабами складає лише 5,2 відсотка в Україні, але в долі її людей, за словами Л.Д.Кучми, як у краплині води, відбилася вся історія нашого народу - велика і трагічна, зі злетами і падіннями, радощами і болями, розчаруваннями і надіями.

Моя, наша Чернігівщина - край працьовитих людей. Свій розум і талант вони реалізують, перебудовуючи життя на нових засадах, роблячи власний внесок в утвердження української державності.

Ми любимо свою землю і прагнемо зробити її багатію і щасливою. Згуртованість земляків, бажання кожного зробити особистий внесок у розбудову єдиного товариства "Чернігівське земляцтво" додає нам сил, підносить почуття відповідальності за те, якою увійде рідна Чернігівщина, матір України у XXI століття - такий лейтмотив мої земляки вніесли в перших березневих установчих зборах.

...Святковий настрій змінився на буденні справи земляцькі. З чого починали? Девіду для ознайомлення було ще замало. Тому перший голова Ради товариства Павло Мисник на наступних зібраннях свого активу ставив нові і нові питання; кожному вносили та генерували ідеї, пропонували, розширювали кількісно і якісно товариство, крім того зв'язки з "малою батьківщиною", шукати кошти, засоби й матеріали для функціонування громадського об'єднання і так іше.

Отака наша озера Корюківка

обирався народним депутатом України першого скликання. На час обрання його керівником товариства "Чернігівське земляцтво" очолював Державний комітет України з питань державних секретів та технічного захисту інформації, його знали високі посадовці й широкий загал. Для Павла Мисника не було проблемою зайти з державницьких та заодно земляцьких питань до керівника держави, Уряду, Верховної Ради України тощо. Знанням він був і для всієї Чернігівщини.

Діяльність голови Держкомсекретів України й водночас керівника Чернігівського земляцтва проходила на очах автора цих рядків. А вже за розномлодом посадовців обов'язків керівників Уряду саме перший віце-прем'єр міністр України, апарат якого мені доводилося тоді очолювати, був куратором і названого Державного комітету. Чи не щодня ми мали можливість поспілкуватися, вислухати взаємні поради, пропозиції, надати один одному допомогу.

Пригадується, не було у нас практично жодної зустрічі, щоб не заводилася розмова про земляцтво. Переконали, що Павло Олександрович все той же активними земляцькими справами, розширював коло таких же, як сам, ентузіастів. Розповідав він і про зустрічі та цікаві бесіди з питань становлення, змужніння Чернігівського земляцтва з Л.Д.Кучмою, І.С.Плющем, В.Ф.Бойком, М.Ф.Селівомом та багатьма іншими земляками.

З обранням Павла Олександровича головою Ради "центром притягання земляків" стала вул.Липська,16, де розташовувався тоді Держкомсекретів України, окрема, флігель у дворі будинку, в якому проходили зустрічі земляків, аналізувалися ідеї, пропозиції, народжувалися плани роботи товариства, активно здійснювалася діяльність членів Ради та ентузіастів. За вказаною адресою йшли листи від земляків, надсилалися розроблені тоді ж анкети з бажанням стати краплиною земляцького струмочка від рідного Приднісся.

Продовження
в наступному номері.

Рубрику веде
Василь УСТИМЕНКО

Я завжди з вами, земляки!
Виступає П.О.МИСНИК

Павло Олександрович народився 1943 року в с.Камка Корюківського району, за освітою педагог. Проїшов на Чернігівщині нелегку школу голови колгоспу. Працював першим секретарем райкому, другим секретарем обкому партії,

БЕРЕГІННЯ

Я їхав у Дарницю і переживав: що ж мені скаже 96-літня бабуся? В такому віці ой як важко задувати не просто минуле, а давно минуле, що вже стало маревною історією...

І як же по-доброму здивувався й щиро зрадів, коли мене зустріла худенька жвава жінка з усмішкою на вустах, з блиском у очах! А скільки їй довелося пережити за своє велике життя, якими важкими, іноді смертельними дорогами пройшла вона разом з великою родиною, берегиною якої стала!

І ми поволеньки рушили тими дорогами...

НАРОДИЛАСЯ Раїса Вячеславівна П'ятиницька 2 липня 1906 року в селі Хлоп'янки Сосницького повіту. З гордістю й досі незгаслою любов'ю згадує вона своїх ніжних, турботливих, інтелігентних батьків - Наталю Михайлівну, яка була шанованою вчителькою, і батька Вячеслава Івановича, священника, слово якого було святом для односельчан. Розстріляли його в 1937 році... Згодом переїхали до села Красилівки. Раїса Вячеславівна після школи вирішила піти материним шляхом, закінчила Чернігівську учительську семінарію, а пізніше заочно Чернігівський педінститут. І понесла добре, вічне, розумне дитяче рідної землі. Олишівка, Чермер, Плідісє, Топчівка - всюди вона лишила по собі добрий слід. Молода вчителька викладала не тільки біологію та хімію, свій фах, а й українську мову й літературу, захоплено читала хлещиком та двчатками поезії Тараса Шевченка, Леоніда Глібова, Павла Тичини...

1925 року, здавалося, здибалася своє щастя, вийшла заміж, народила синів Віктора та Леоніда. Але не так сталося, як гадалося... А от у 1934 році знайшла чоловіка, друга, батька для своїх дітей на все життя - красивого, доброго, люблячого Захарія Онуфрійовича, також учителя. І світ побачили Майя, Володимир, Анатолій, Владислав і Олександр. Жили й трудилися в мальовничому селі Церковіцях.

- Знаєте, - тепло всмінулася Раїса Вячеславівна, - тяжко було - робота, від темна до темна турбота про дітей, господарство, сутожно з харчами, одягом, але жили ми дружно, чоловік у всьому допомагав мені, дізнаюся - був захопаний у мене до останнього свого дня, я - також. То були непрості, але щасливі літа...

Іх мов би чорною, безжалісною косою обрзала війна. Захарій Онуфрійович забрав на фронт, але коли ворожі частини підійшли до Києва, виврався з дозволу начальства додому й звелів збиратися в евакуацію - в селі він був активістом, могли вказати родину фашистам. Привіз сім'ю до Ніжина і там попрощався, щоб її посадили на поїзд, який рухався на схід. Але хто там міг потурбуватися про них у страшному вириску, коли десятки тисяч людей зрушили з насиджених місць, коли Ніжин шодень бомбували гітлерівські літаки. Спасибі, знайшовся добрий офіцер, звелів шоферів одвезти їх трохи далі від Ніжина, щоб не загинули під бомбами. Той дотримував родину до якогось села, висадив біля товстого дерева (і досі пам'ятає його Раїса Вячеславівна), розвів руками - треба в частину. Стоять вони на хвиліполі - мати, діти, старшому 10 років, найменшому - півтора. А ще з ними дві сестри чоловіка. Що робити? Пішли в село, до сільради. Голова привів їх на ферму, наказав сторожу дістати сім'ї коней і воза, аби рушили в евакуацію. Той зітхнув - гляньте, люди добрі, геть все забрали, розібрали. І все ж привів двох коней, витяг старенького воза. І рушила Раїса Вячеславівна з своїм сімейством у далеку незвідану дорогу...

- Ох, яка це страшна була подорож! - налили сльозами очі мої співбесідниця. - Можє, не розказувати, не роз'ятривати душу мені й вам?

- Та я все це хлещиком пережив... - Рушили ми в білий світ... Я майже всі тридцять днів йшла пішки - місця було мало на возі, і боялася перетрудити коней. Що з нами станеться, як вони впадуть?... І кожного дня думаю, як нагодувати дітей, а ще коней... Приблилися до Старого Осколу. Висохли ми, як трісочки, але все ж зуміли сісти в поїзд. А там зовсім легше стало - нічого їсти й пити. То ми висадилися на якійсь станції за Волгою в Саратовській області, доберли до села Розове й там отаборилися на весь час окупації України. Працювала від зорі до зорі в колгоспі свинаркою, в бригаді на полі, доки не запросили до школи. Як забрали геть мене і навіть директором - так поставило вчительське жіноцтво. А ще пекло

мою душу, гнітало моїх дітей - від батька не було ні слуху, ні духу. Лише в сорок другому він обізвався - що то за радість була в нашій хаті! Я аж більше затріки зварила. Маю вам сказати, що за ті роки ми майже щодень їли саму затріку. Мої сини іноді жартують: "Мамо, ану звари нам затріку, так скучили за нею".

Вернулася ми з евакуації, приїхали до Києва, де вже служив мій чоловік у будівельному батальйоні. Вони відбудували столицю. Похвалюся - Захарій Онуфрійович відроджував Хрещатик, є в нього подки за те, а ще фото. Потім він на військових курсах читав марксизм-ленінізм, агадує, як ми, коли діти не спнуть, разом писали йому конспекти лекцій. А я 12 років працювала вчителькою в школі №41, що на Байовій горі, звідти пішла на пенсію. Такі гарні діти були, а вже була, так би мовити, придомлена, а вони все навідують мене та шкодують, що покинула їх. Вітали мене довго вчителі та учні з святами, днем народження, а ще перестали, мабуть, немає вже там нікого, хто пам'ятає мене...

- А яка доля ваших дітей?
Раїса Вячеславівна трохи охмарилася.
- Майя померла малою. Анатолій був

А старість - річ умовна...
Голова Чернігівського земляцтва В.Ткаченко та його перший заступник М.Борщ вітають Р.В.П'ятиницьку на щорічному зібранні.

відомим геологом, стільки всякого понашукував!

І усмінулася, мовби сонечко впало на її обличчя.

- А решта хлопців живі, стали шанованими людьми. Віктор і Леонід - заслужені робітники, мають нагороди. Володимир - знаний конструктор авіазаводу імені Антонова, лауреат Державної премії, об'їхав весь світ. Владислав - поважний викладач технікуму, а Сашу шанують на цукрових заводах, бо він щось там наструє. А ще похвалюся - у мене сім онуків і одинадцять правнуків, а всього наша родина налічує сорок чоловік!

- Ого! - вразено вигукнув я. - Мабуть, часто навідують?

- Аякже! - гордо-тепло запламоніли очі в Раїси Вячеславівни. - Інколи кажу - та не ходіть так часто, аж втомлюєте мене! - жартома мовила.

І тут пролунав дзвінок. Моя співбесідниця прудко скочила, метнулася до дверей. На порозі став літній, але моложавий чоловік з приязним поглядом.

- Це мій Владислав, а це кореспондент з земляцтва...

Ми обмінялися нічним рукошестисанням. - Вона - наше диво, наша березина, - нюю обняв Раїсу Вячеславівну син. - Знаєте, ми досі по-доброму дивуємося, як вона і наш незабутний батько встигли і чудово працювати, і нас ростити, виводити в люди, навіть нагородно одержувати. Ось гляньте, - приніс материн піджак, - орден Трудового Червоного Прапора, орден "Знак Пошани", "Медаль материнства" і II ступеня...

- Та не хвалити ти моїми нагородами, - зняюквіла Раїса Вячеславівна. - І все ж, скажу я вам, приємна людська увага. До кінця життя не забуду, як урочисто вітали мене в Палаці спорту на щорічному зібранні Чернігівського земляцтва, як тепло привітав голову земляцтва Віктор Вікторович Ткаченко, як голова Верховної Ради Іван Степанович Плющ також сказав чудові, теплі слова і вручив мені величезний букет. Досі бережу його. Велика дяка вам, дорогі мої чернігівці!

Віктор КАВА

Коло Седнева.

ПІД СОНЦЕМ КОБЗАРЯ

Ніхто краще не скаже про Тараса Шевченка, як він сам. Своїми чарівними рядками, своїм гнівом і любов'ю. Отож і ми вдасмося до цього найвірнішого способу згадати в цю березневу пору великого сина України, великого поета земної планети.

Він дорогий чернігівцям, як бувають дорогими тільки рідні люди. Він і справді не раз ступав по нашій сіверській землі, то навідувшись до щирих друзів чи шанувальників, то мандруючи по святих місцях нашого краю з мольбертом та записником. Його прах везли по наших згорюваних дорогах, коли поет повертався з чужини до Канева. Його пам'ятають Чернігів і Ніжин, Качанівка і Седнів, Прилуки і Марківці, його гостинно зустрічала Мотрошичка в господі Пантелеймона Куліша. І не один рядок з'явився з-під пера генія у наших місцях, щоб полинути у вічність. І не один обрис чернігівської природи залишився нам у спадок.

Отже, вчитаймося в велике слово Тараса Григоровича, вдивімося в його картини, побудьмо разом із ним у цю березневу пору.

Садох вишневий
коло хати,
Хрущі над вишнями
гудуть,
Плугатарі з плугами
їдуть.

Співають ідуці дівчата,
А матері вечерять
ждуть.

Сім'я вечера коло хати,
Вечірна зіронька встас.

Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.

Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх;
Сама заснула коло їх.
Затихло все,
Та соловейко не затих.

Автопортрет.

На великдень, на соломі
Против сонця, діти
Грالیсь собі

кращанками
Та й стали хвалитись
Обновами. Тому
к святкам
З листвою пошили
Сорочечку. А тій
стбожку,
Тій стрічку купили.
Кому шапочку смішеву,
Чобітки шкотові,
Кому свитку.

Одна тільки
Сидить без обнови
Сиріточка, рученята
Сховавши в рукава.
"Мені мати купувала".
"Мені батько справив".
"А мені хрещена мати
Листву вишвала".
"А я в пона обідала",
Сирітка сказала.

Дівча любе, чорнобриве
Несло з льоху пиво,
А я глянув, подивився -
Та аж похилився...
Кому воно пиво
носить?
Чому босе ходить?..

Боже сильний! Твоя сила
Та тобі ж і шкодить.

Ликері*
На пам'ять
5 августа 1860 г.

Моя ти любо!
Мій ти друже!
Не їмуть нам віри
без хреста,
Не їмуть нам віри
без попа

Раби, невольники
недужі!
Заснули, мов свиня
в калюжі,
В своїй неволі!
Мій ти друже,
Моя ти любо!

Не хрестись,
І не кленись, і не молись
Нікому в світі!
Збрешуть люде,
І візантійський Саваоф
Одурить! Не одурить
боз,
Карать і милувать
не буде:
Ми не раби його -
ми люде!

Моя ти любо! Усміхнись
І вольною святу душою,
І руку вольною,
мій друже,
Подай мені. То перейти
І він поможе нам

калюжу,
домести
І поховать лихе дебеле
В хатині тихій
і веселій.

* Ликера Іванівна Полусмак, колишня кріпачка чернігівських поміщиків Макарових, на той час - вільнонаймана служниця знайомих Шевченка в Петербурзі, з якою він мріяв одружитися.

І день іде, і ніч іде,
І, голову схопивши
в руки,
Дивусися,
чому не іде
Апостол правди
і науки?

На пасиці.

Носіями ідей високої духовності, національної самосвідомості, виразниками народних мрій і бажань стали виконавці дум - кобзарі. Чи не найяскравішою особистістю серед них був сліпий рапсод з Прилуччини - Остап Вересай. Слава прийшла до народного співаця ще за життя (його думи захоплювали слухачів, унікальність виконавської манери вражала дослідників, художники писали його портрети) й не потьмарилася донині.

НАРОДИВСЯ Остап Микитович Вересай на початку XIX століття (ймовірно, між 1803-1805 рр.) в селі Калужинці колишнього Прилуцького повіту Полтавської губернії у родині селянина-кріпачка, сліпого скрипача. Батько годував сім'ю завдяки своєму таланту, жebraючи здобував шматок хліба. Майстерно виконувані Микити Григоровичем на скрипці народні мелодії з дитинства запали в душу Остапові. Музика мала для нього особливий сенс, бо на четвертому році життя хлопчик

втратив зір. Обдарований доброю музикальною пам'яттю, він без зайвих зусиль повторював "що почув разів зо два", вчився грати на кобзі. А коли до хати Микити Вересає заходили кобзарі, Остапоко забував пору все, всотував вікову народну мудрість, маючи гарний тенор, мріяв сам кобзарювати. Мабуть, для незвичного талановитого підлітка це був єдиний вірний вибір. Потрапити до кобзарського цеху можна було лише одним шляхом: стати учнем цеху, відбутися науку у старих майстрів цієї справи, отрима-

ти дозвіл на кобзарювання, пройшовши певні обряди.

Досягнувши п'ятнадцятирічного віку, Остап, маючи великий хист і бажання навчатися музиці, розпочав науку. Кобзарському мистецтву завзятий вчився 3 роки і 3 місяці, віддаючи заробіток майстру. Першим наставником Вересає був Семен Кошовий з с. Голіпки. Згодом разом із двома товаришами-учнями Остап вчився у трьох майстрів, аж поки відбулася його посвята "на

ЛЕГЕНДАРНИЙ

майстра". Отримавши після обряду "визвілки" з рук майстра кобзу та кілька грошей - "на частя", кобзар Лабза (як почали називати Вересає) пішов у народ.

ВИСОКО цінуючи талант та людські якості ("що то за люди були, які то добрі") колеги по кобзарському цеху - Данила Верби, Федора Хруща, Антона Ладжи, Івана Стрічки, - Вересає усвідомлював свою винятковість. Він володів могутніми мистецькими засобами впливу на слухача й намагався нести в народ лише високі етичні норми, дарувати позитивні емоції, знаходити ті слова, яких від нього чекали. Репертуар кобзаря охоплював 9 дум: "Як три брати з Азова втікали", "Невольники на каторзі", "Бура на Чорному морі", "Бідна вдова і три сини", "Отчим", "Хве-

дир безродний, бездольний", "Сокол і соколя", "Сестра і брат", "Івась Коновченко, Вдовиченко"; сатиричні та гумористичні пісні: "Щиголь", "Дворянка", "Кисіль", "Хома і Ярема", "Бугай" та ін., а також багато жebraнок, побутових і танцювальних пісень: "Дудочка", "Козак", "Ой їхав, не заїхав", "Циганочка", "Козак-валесень". Кобзар Лабза відчував найтонші струни душі слухачів, умів співом схвилювати й розрадити, спонукати до дій і викликати високі почуття. Майстерність Остапа Вересає прислужилася йому і в особистому житті. Відомо, що струни кобзи зачарували співачку й танцюристку Пріську Сенчук, котра довго не погоджувалася стати дружиною сліпого співаця. Подружжя проживало переважно у селі Сокириці Прилуць-

Іван Костенко:

Дивовижний витвір українського зодчества - будинок Ніжинського державного педагогічного університету імені М. Гоголя.

Справжня перлина університету - фундаментальна бібліотека, яка нараховує близько одного мільйона примірників книг. На основі її фондів у 1985 році був створений музей рідкісної книги, яким опікується кандидат історичних наук Іван Костенко. В цьому навчальному закладі випускник середньої школи селища Варва здобув вищу освіту, захистив дисертацію і ось вже 50 років тут працює. А ще ж були роки Другої світової війни, фронтоними дорогами якої він пройшов пів-Європи. Іван Костенко люб'язно погодився бути моїм гідом. Затамувавши подих, слухаю його пояснення.

- Коли відвідувачі потрапляють у світ стародруків, погляд їх зупиняється на золотених обкладинках, на фоліантах, які і підняти важко, випускають невеличких томиків. Зібрані тут книги - це, безумовно, величезна духовна, культурна і естетична спадщина. Ідея створення такого музею належить колишньому ректору університету, світлої пам'яті Федору Арвату. Проте багато зробив для його становлення вчений-філолог Григорій Васильківський. Сотні його статей присвячені значним історичним подіям краю, діячам літератури і мистецтва. Роботу він проводив величезну, титанічну, я б сказав, ось чому наші викладачі і бібліотекарі по смерті колеги вирішили надати

Славетні імена

кого повіту (нині Срібнянського району Чернігівської області). Однак довелося побувати кобзареві і в Києві та в Петербурзі, де співав для не зовсім звичної йому аудиторії. ВІДКРИВ для дослідників геніального кобзаря друг Тараса Шевченка, російський художник І.М. Жемчужников. Своєрідність виконавської манери Остапа Вересає привернула увагу Лева Жемчужникова, коли 1856 р. доля привела його до українського села Сокириці. В альбомі малюнків Жемчужникова збереглися майстерно виконані портрети Вересає. Про нього художник згадував у листах як про великого приятеля, що "вмів розгадати стан душі і відповідно до того - співав в акорд настрою".

“ПРІОРИТЕТ НЕ РАРИТЕТ”

музею ім'я Григорія Васильківського.

- **Пане Іване, яке розмаїття книг! Аж очі розбігаються. Ось фоліант “Євангеліє”, оздоблений золотом, прикрашений коштовним камінням. Видання 1689 року.**

- У нас раніше зберігався рукописний фонд, який нараховував 201 одиницю. Була навіть Біблія XI століття на пергаменті. І, що дуже важливо, тут зберігалися майже всі рукописні твори нашого найвидатнішого випускника Миколи Гоголя. Але в 1934 році цей фонд, на жаль, майже насильно забрали в Київ - у головну книгозбірню України. Що поробиши? Пріоритет!

- **В перекладі з латинської це означає передній, старший...**

- Так, так. Пріоритет не раритет. До речі, цей рукописний фонд був досліджений нашим професором Михайлом Сперанським. Коли музей рідкісної книги відвідала завідувача відділом стародруків та рідкісних видань Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського Галина Ковальчук, вона була в захопленні від побаченого. Сказала, що ключем до розгадки будь-якого рукопису є той опис, який зробив Михайло Сперанський в 1898-1904 роках.

- **Пане Іване, а цей рукописний фонд можна забрати назад з Національної бібліотеки?**

- Я думаю, що це питання треба обов'язково порушити ректору Василю Яковцю. Адже ці рідкісні видання закупили за свій кошт наші почесні почителі. Спочатку Кухельови-Безбородь-

ки, а потім Мусіні-Пушкіни. І самі професори, і директори й студенти теж закуповували рукописи. Так що я вважаю, що вони повинні бути саме в нас, у музеї рідкісної книги Гоголівського університету.

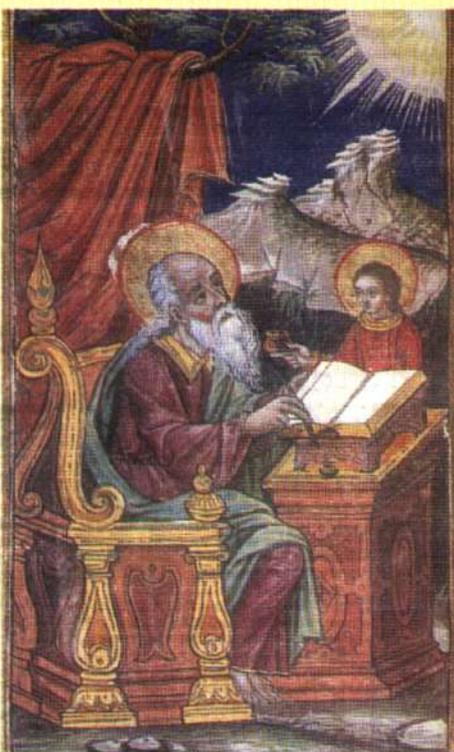
- **Ваш золотий фонд...**

- Окрасою музею є пам'ятка давньоруської літератури “Слово о полку Ігоревім”. Привертають увагу відвідувачів книги кириличного друку. Петра Могили “Православное исповедание веры”, твір архієпископа Лазаря Барановича “Трубы словес проповідних...”. Заснована ним у 1674-му році друкарня в Новгород-Сіверську в 1679-му була перевезена до Чернігова. Вона була досить відомою на східнослов'янських землях, наслідувала країні візній книгодрукування.

В експозиції представлені “Українська література”, “Історія культури”. Рідкісна навчальна література, починаючи з Петровського часу. З-поміж неї - “Арифметика” російського математика і педагога Леоніа Магницького. Ця його праця була справжньою енциклопедією математичних наук і до середини 18 століття основним посібником з математики в Росії. Значний інтерес становлять рукописні гетьманських універсалів XVII-XVIII століть. Всею ж у музеї експонують понад 200 тисяч рідкісних видань і раритетів.

- **З вашого дозволу, пане Іване, потрапила в руки фоліант Самійла Величка. Річ у тім, що я - козацького роду.**

- А він - козацько-старшинський літопи-

сець. Описує історичні події в Україні, що охоплюють другу половину 17 - початок 18-го століття. Літопис Самійла Величка - цінне історичне джерело, визначна пам'ятка української історіографії.

- **Хоча Ніжин і невеликий, всього 80 тисяч людей, але це одне з тих міст, де зароджувалась і розвивалась самобутня національна культура, національні традиції, створювалася історико-культурна спадщина.**

- Сюди в середині 17-

ків, широко відомий як “ніжинські”.

Важливий вклад у розвиток освіти, культури і науки міста на річці Остер зробили вихідці з древньої Еллади брати - а їх було 5 - Зосіміади. Правда, тут прізвисько трансформувалося на Зосим. Власні кошти вони витрачали на благодійні справи. Збудували мурований церкву, відкрили будинок для бідних. Окрім того, видавали гарно оздоблені книги з історії, філософії, богослів'я, медицини, географії тощо. Деякі з книг зберігаються в нашому музеї. Відзначі ніжинці назвали одну з вулиць у центрі міста іменем братів Зосимів. Кілька разів у Ніжині приїздив професор університету грецького міста Янна Христіас Скарідіс, який написав дві книги про ніжинських греків. Перша книга - історія грецької колонії, друга - вивісок ніжинських греків у розвиток торгівлі, науки і культури в Україні. Ми підтримуємо дружні зв'язки з Янинським університетом. Зараз йдуть переговори нашої місцевої влади з грецькою щодо встановлення побратимства міст.

До речі, ніжинський історик, він же і прототип грецької Всіхсвятської церкви Олександр Морозов щойно видав другу книгу про ніжинських греків. Асигнувало її грецьке посольство в Україні. Співатор другого видання вже названий мною професор Христіас Скарідіс. Співпрацюємо ми з мешканцем штату Мінесота в США, ніжинцем Анатолієм Лисим. Він - президент асоціації лікарів цього штату. Має навіть власний музей українського мистецтва. Разом із своєю дружиною Дарією подарував нам майже 500 книг, зокрема,

М.Грушевського, Л.Українки, Т.Шевченка, видані в Канаді та Америці. До речі, він очолює і Фундацію Івана Багряного...

- **А це, пане Іване, книга мого земляка з Ічнівського району, талановитого художника, мешканця США Олександра Канюка “Від Гужівки до Біломорканалу. Свідчення концлагерника 1930-х років”. Я з ним зустрічався в його рідному селі, що за 7 км від Ічнів, записував для слухачів зарубіжного радіо вихідці з України. Він теж подарував мені таку книгу.**

- Ми з ним контактуємо вже давно. Річ у тім, що Олександр Канюка був заарештований у нас в Ніжині, коли навчався в медичному технікумі. І він подарував свою книгу краєзнавчому музею, дві - нашій бібліотеці і одну особисто мені. Окрім того, подарував краєзнавчому музею свою картину “З Ніжини на Соловки виганяють куркулів”. По суті, в нашій бібліотеці-музеї побували делегати з усіх країн світу. Розширюються зв'язки із зарубіжжям. В першу чергу з далеким, про що раніше не могло бути й мови.

- **Шведське місто Мальме і Ніжин - побратими...**

- Тепер вже побратими. Он якраз перед вами книга про Мальме. Це - дарунок мера цього міста. Ми завжди дуже раді приймати гостей. Користуючись слушною нагодою, запрошую відвідати музей рідкісної книги Ніжинського державного педагогічного університету імені М.Гоголя. Ласкаво просимо!

Спілкувався журналіст
Анатолій ТУРКЕНЯ

ВЕРЕСАЙ

Популярність Остана Вересая в колах інтелігенції пов'язана саме з цим знайомством. Відтоді увага фольклористів, етнографів, композиторів, художників до постаті “останнього кобзаря України” не згасала. Слід зазначити, що так назвали Вересая як носія усної думової традиції в зв'язку з побутуванням у фольклористів думки про “вмирання” творів українського героїчного епосу, початком їх писемової фіксації, оберненого впливу на формування кобзарського репертуару. У вересні 1873 р. творчість Остана Вересая щойно створений Південно-Західний відділ Російського географічного товариства присвятив позачергове прилюдне засідання, для участі в якому кобзаря спеціально запросили до Києва. Розгорнули характеристику музичних особливостей дум і пісень, виконуваних кобзарем Вересаям, дав у своєму висту-

пі М.В.Лисенко. Видатний український композитор вважав кобзаря “одним із відзначаючих естествою внутрішнього естетичного життя народу”, високо оцінюючи його майстерність, силу експресії, самобутність музичної форми, “яка щодо оригінальності на має суцільності”.

ВИСТУП талановитого кобзаря став справжньою подією. Вже рік по тому Остан Вересай виступав у концертах на Археологічному з'їзді в Києві, співав разом із хором під керівництвом М.В.Лисенка в будинку М.П.Старицького, а в лютому-березні 1875 р. - у Петербурзі: на засіданні етнографічного відділу Російського географічного товариства. Слов'янського благодійного комітету, в Музеї етнографії та старожитностей, в Соляному містечку, в клубі художників на сніданку, влаштованому на пошану пам'яті Тараса Шевченка, в Зимовому

палаці. Подорож до північної столиці організував для кобзаря відомий російський учений В.О.Козлов, до організації програми виступів долучився М.В.Лисенко. Успіх сліпного риндаса був вражаючим. Сила експресії, пристрась і глибоке задушевне почуття мали сильний вплив на слухачів. Особливо запам'ятався петербурзький публічний концерт у приміщенні “Благородного собрания”, перед яким постав “сліпий малоросійський бандурист Вересай, старик 68 років, середній на зріст, на голові жодної своєї волосини, тільки борода здавалася посивілою, ... колінний кривак, одягнений у малоросійський каптан, підшережений червоним поясом. Бандура на віршовочі через спину...”. В переповнений залі понад 700 осіб слухали спів кобзаря Лабзи, вступив слово до якого про значення українських народних дум виголосив професор Петербурзь-

кого університету О.Ф.Мідлер. “Співець при співанні дум ніби священнодіє... Вересай, видно, чудовий виконавець”, - повідомляла преса. На запрошення професора О.Ф.Мідлера, котрий читав великим князям лекції з народної словесності, як жива ілюстрація Остан Вересай потрапив до царського палацу. За виконання українських історичних дум і пісень із рук князів кобзарь отримав табакерку з дарчим написом. По дорозі додому після триумфальних концертів Остан потрапив у Придубоках до в'язниці за виконання соціально загорілої пісні “Нема в світі правди”. Такі арешти були не повинною для кобзаря та щого разу співія врятувала табакерка, яку відтоді він називав жарівилью своїм “пашпортом”.

БУЛА В ЖИТТІ кобзаря і незабутня символічна зустріч з Кобзарем - “братом Тарасом”. Т.Г. Шевченко відвідав старого О.М.Вересая в Сокиринцях і подарував йому свій “Кобзар”, власноручно написавши: “Брату Оста-

ну від Т.Г.Шевченка”.

Довго не наважувався, бо приречений на смерть кобзаря, відралиса вчені Інституту українського фольклору АН УРСР, письменники, громадськість Чернігівщини весною 1940 р. Відтоді відзначення квілеїних дат, пов'язаних з життям та діяльністю О.М.Вересая, стало традиційним. Кобзареві присвячено численні наукові розвідки українських і зарубіжних учених, енциклопедичні довідки, прозові й поетичні рядки, збереглися записи текстів співаних ним дум, створено портрети.

ПІСНІЙ СПІВЕЦЬ у квітні 1890 року. Проводили його в останню дорогу всім селом, вкривши могилу живими квітами й поставивши скромний дубовий хрест з написом: “Остан Вересай. 87 лет от роду”. Дорога до цього дорогого для свідомих українців місця ніколи не забувалася. “Останній співець козацької минувшости України”, ставши легендою за життя, залишив навки на рідній землі. Вперше до могили Остана Вересая в Сокирин-

цях на зібрання, приурочене 50 роковинам від дня смерті кобзаря, відралиса вчені Інституту українського фольклору АН УРСР, письменники, громадськість Чернігівщини весною 1940 р. Відтоді відзначення квілеїних дат, пов'язаних з життям та діяльністю О.М.Вересая, стало традиційним. Кобзареві присвячено численні наукові розвідки українських і зарубіжних учених, енциклопедичні довідки, прозові й поетичні рядки, збереглися записи текстів співаних ним дум, створено портрети. 1959 р. у Сокиринцях засновано кімнату-музей Остана Вересая, а 1978 р. - йому встановлено пам'ятник. Обов'язок сучасників - відродити, зберегти й продовжити цю важливу традицію: задля повернення до чистих незамушених джерел, ствердження духовності, любові до рідної землі.

Ірина МАТЯШ,
доктор історичних наук

Шлькки факти

Книга про подвиг

Не встигли вихнути розмови довкола щорічного календаря "Духовні святині Чернігівщини", як бойова редколегія на чолі з її головою Віктором Ткаченком уже вносила її благословення у світ наступну ідею. Цього разу календар буде присвячений рокам Великої Вітчизняної війни, яка смертельним полум'ям обпала і наш Сіверський край. Умова назва нового видання - "Чернігівщина у вогні".

Отже, редакційна рада календаря звертається до всіх земляків, у Києві й рідним краю сущих, подавати свої матеріали, котрі за тематикою відповідають наступному календарю.

Редрада сподівається, що спільними зусиллями буде створений літопис подвигу наших земляків, згадано загиблих і пошановано живих.

Чезамулені струмки

Саме так хочеться назвати велику роботу з вивчення культури рідного Ніжиня, Чернігівщини, яку виконує доктор філологічних наук, професор Ніжинського педагогічного університету ім.М.В.Гоголя Григорій Васильович Самойленко. Окрім своїх поєвми монографій та до двохсот наукових статей, він започався створити справжній літопис літератури, театру, архітектури, образотворчого мистецтва, науки й культури міста над Остром, яке завжди було духовним осередком Сіверщини.

За останні десятиліття в місті один за одним виходять наукові збірники в серії "Література та культура Полісся". Уже видрукувані окремі томки, присвячені П.Кулішу, М.Гоголю, М.Кочубинському. Окрема стоить наукові дослідження під рубрикою "Громадянсько-культурні та літературні життя в Чернігові у кінці XIX - на початку XX століття". Тут годилося б відзначити, що Г.Самойленко відкрив для нас ім'я відомого літератора Пилипа Морачанського, котрий зробив чимало для рідного краю.

Серед активних авторів варто назвати викладачів вузу О.Ніколаєнка, Е.Страшка, О.Астаф'єва та багатьох інших науковців.

І, поза сумнівом, велика роль у цьому творчому розвої духовної історії належить ректорів університету, математиків за фахом, патріотів рідної сторони за духом В.П.Яковцю, котрий всіляко сприяв науковим пошукам свого викладацького колективу.

Таки творчі справи...

Останнім часом Прилукам явно щастило: в чарівному місті відбулися виставки мистецтв столичних художників - лауреата Національної премії ім.Т.Г.Шевченка Олександра Івахненка та народного художника України Петра Басанця.

За сприяння товариства "Чернігівське земляцтво" в м.Києві побачила світ збірка поезій Олени Шульги "Дивна птаха".

Зізнаюся - з приємним хвилюванням зголосився написати про осередок товариства „Чернігівське земляцтво”, що об'єднав киян, вихідців з Прилуцького, Срібнянського і Талалаївського районів, оскільки я народився в селі Поділ на Срібнянщині. Хай моє дитинство, моя юність і подальші роки пов'язані з Бобровиччиною, та я іноді навідуюся в цей чарівний край, спрагло припадаючи душою до своїх першовитоків.

Цей куточок Чернігівщини приваблює і своєю розкішною, різноманітною природою, і своєю славною історією - так, тут стояв у давнину Прилуцький козацький полк, який не раз відзначився в боротьбі проти польських гнобителів та шведських загарбників, і визначними пам'ятками старовини - Спасо-Преображенським собором, Миколаївською церквою, Густинським монастирем та іншими, і видатними людьми, котрих виколасала тепа, щедра земля, і військовою звитогою в роки Великої Вітчизняної війни та трудовими звершеннями синів і дочок цієї землі в мирні роки...

ДОЧКИ І СИНІ КОЗАЦЬКОЇ СТОРОНИ

ОЧОЛЮЄ ОСЕРЕДОК Павло Олександрович Кривонос, якого шанобливо називають по-козацьки кошовим отаманом.

Коротко розповім про цю неординарну людину. Народився він у Прилуках, закінчив підземельний технікум, Київський інженерно-будівельний інститут. Працював інженером, начальником житлового господарства Подільського району, заступником голови райдержадміністрації. Добрий слід залишив Павло Олександрович у цьому районі, зокрема, завдяки йому було відновлено відомі київські святині: церкву Богородиці Пирогощі, Самсонівський Фонтан, Контрактовий будинок і Гостиний двір. У 1992 році Павло Олександрович очолює Генеральну дирекцію по обслуговуванню іноземних представництв при Київській держадміністрації. Дякуючи його кмітливій енергії, великим знанням, цілковитій відданості справі, організаторському таланту Генеральна дирекція досягла найвищих європейських стандартів стосовно якості роботи, стала великою госпрозрахунковою державною установою, яка обслуговує 63 посольства, 17 консульств та 15 організацій, прирівняних до посольств.

Велика діяльність П. О. Кривоноса відзначена помісною Українською Православною Церквою, його удостоєно ордена Святого Архистратига Миколая та Святого ованча-постольного князя Володимир Великого III ступеня. За значні досягнення в професійній діяльності нагороджений орденом Президента України „За заслуги” III ступеня. Заслужений будівельник України.

Отож не випадково прилучили срібнічки та талалаївку обрані своїм кошовим отаманом такого визначного керівника і сердечну людину.

І ось я сиджу в затішному, красивому кабінеті Павла Олександровича.

- Що для вас значить земляцтво, що воно принесло нового у ваше життя? - таке було моє перше запитання до П. О. Кривоноса.

- Земляцтво по-батьківськи тепло й водночас вимогливо нагадує нам, що ми не повинні забувати край, де народилися, де жили чи живуть ваші батько, мати, родичі, люди, з якими ви пройшли частку свого життєвого шляху. Звичайно, не в кожного було гарне дитинство, але, гадаю, в кожного були світлі, зворушливі дні, спогад про які надовго залишається в пам'яті. Нині, коли приїдеш туди, де народився і виріс, вже і хати здаються маленькими, і вулиці не такі широкі, і дерева ніби понижчали, та саме там відтис, відпочивав душою і серцем, навіть повітря здається запашним, солодким, як у далекому дитинстві... Можна побудувати будинок у столиці, коли маеш коштів, однак місце чи село, де ти побачив світ - єдине і найрідніше для тебе у всьому світі... Його нам доля подарувала.

- Якось особливо відчуєш потребу в спілкуванні з земляками, коли живеш не в своєму селі або місті, чи не так, Павле Олександровичу?

- Звичайно! Ти вилетів з сімейного гніздечка, полишивши своїх рідних, товаришів дитинства. Хіба ж

не приємно побачити частину їх у Києві, згуртованих у земляцький осередок, щиро поради, що чимало з них стали відомими людьми, які багато зробили для України! А коли приїжджаю на Прилучину, нби звіту, чого досяг у житті, як справдилися мої мрії, наче влаштуєш собі своєрідні екзамени. Не потаю, приємно, що люди шанобливо вітаються зі мною, знаючи, що я таки став відомою людиною...

- Мабуть, прочитаю ваші думки: коли ви перебуваєте на Прилучину, то хочеться не тільки схвильовано озирнутися в дитинство, так би мовити, нби під сонцем розмілти в ріднім краю, побачитися з рідними, знайомими, а ще з'являється бажання зроби-

зроблено осередком для трьох районів. Але я аж ніяк не шкодую - адже скільки цікавого, зворушливого, правдивого мовили ви! Все ж повторю своє запитання...

- Скажу, що до нашого осередку входить понад сто чоловік. З гордістю наголосу, що серед них чимало людей, які досягли в житті значних вершин навіть за київськими мірками.

- Чи не час назвати бодяй частину з них?

- Ну, це професор, академік Дмитро Степанович Волох, визначний фармацевт, який багато зробив, зокрема, для Чернігівщини, душев-

Павло Кривонос серед учнів та педагогів на рідній землі

ти тут добро. Особливо коли очолюєш найбільший, мовлячи козацьки, кіш вихідців із Чернігівщини.

- Я намагаюся якомога частіше їздити до себе додому, поки, слава Богу, живі батьки, щоб всіляко підтримати їх. І дітей своїх вожу, аби вчилися поважливо свого коріння й батьків, не зачерствали на жорстких, безжалосних вітрах сьогодення. Як не прикро, але ми також невдовзі постаріємо, отож хочеться, щоб і про нас дбали щиро, як це заведено в українців... І ще одне - при Радянській владі не турбувалися про глибоке вивчення свого коріння й пракоріння, не практикувалося це раніше. Отож хочеться, щоб молодше покоління знало, де жили і ким були не тільки їхні батьки, а й діди, прадди, щоб сягали в глибини віків. Певен, від такого вивчення свого роду в них зростає національна гордість, з'являється відповідальність за гідне продовження традицій свого роду... Знаєте, мені і досі вітаним спогадом стоїть у пам'яті поїздка в село, де ми купалися в теплому ставку, рвали яблук в садку, блаженствували на печі, смачно обідали... Мені досі пахне домашній хліб, бачаться привітні обличчя моїх сільських родичів, які ласкаво припрошували до гарячого наваристого борщу „їкте на здоров'я"... Хочеться зберегти оту, сказати б, культуру сердечного, людського спілкування, яку я виніс із дитинства, що досі гріє мою душу, не дає їй збайдати в наш складний час. Звичайно, цивілізацію не зупинити, але з роками втомлюєшся від неї, хочеться спокійно, більше бути на природі, зустрічатися з приємними тобі людьми, особливо земляками... Хочеться, додам, цивілізації з людським обличчям...

- Ми з вами відійшли від його попереднього запитання - що

на, гарна людина. Охоче назву Микола Халимоненка, який видає аж 12 цікавих, своєрідних журналів. Номер одного з них, це „Чумацький шлях”, він присвятив Прилукам. Славне вийшло видання! Ще один Халимоненко - ігорий Іванович - професор Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, шанований викладач. Два Бондаренки в нашому коші: Володимир Дмитрович - народний депутат, його брат, Віктор Дмитрович - голова Держкомрепелії України. Всенародно відомий актор Борис Степанович Харитонов, заслужений артист України, 55 років на сцені. На жаль, всіх не назвеш, а хотілося б...

- Знаю, що ви не раз з членами осередку їздили в рідні краї...

- Так-так! То справді, сказати б, святкової поїздки. Однак ми прибуваємо на свою батьківщину не тільки щоб помилуватися чарівними краєвидами, потішно повернутися в маврену країну дитинства, погомонтити з людьми, але й зробити добро, надати добровічну допомогу.

- Яку саме?

- Ми шефствуємо над Густинським монастирем, чимало зробили для нього та його мешканців. Прилуцький середній школі №3 подарували чудовий комп'ютерний клас. Срібнянський лікарні привезли ліки. Особливо розчулені були в Удаївському сиротському будинку. Через Червоний Хрест дітям спитали, що вони хотіли б отримати в подарунок. І кожна дитина на папірці написала про свою мрію. І ми виконали всі побажання, привезли те, що хотіли діти.

- Цікаво, що ж вони хотіли?

- Один клас бажав отримати магнітофон, інший - ляльки Барбі, хто - м'яч, хто - пістолет... Діти спершу аж не вірили, що ми задоволили всі їхні прохання, такі було вдячні

Що скажу своєму народу За високу нагороду? Павло Кривонос після одержання ордена

та розчулені. І ми не менше від них розчулилися... Бо ж вірно сказано: зроби дитині добро - і тобі віддячаться сторицею... На превеликий жаль, мало ласки, піклування відчувають нині діти, особливо знедолені, позбавлені батьківської опіки. А діти ж - майбуття нашої молоді держави. Повторю слова давньогрецького філософа: „Народ, який не шанує своїх стариків і не дає про дітей, не має майбутнього”. Отож і надалі будемо всіляко допомагати дітям і ветеранам.

Наголошу, що працюємо в тісній сув'язі з Радіо „Чернігівського земляцтва”, його дружелюбним головою В. В. Ткаченком.

- Відомо, що народним депутатом України у вашому осередку є наш земляк із Бобровиччини Федір Іванович Шпиг. Що він робить для людей своєї округи?

- Скажу коротко - багато. Це - справжній турботливий депутат, патріот Чернігівщини. Дяка йому за це.

- Тепер, Павле Олександровичу, про плани вашого коша на поточний рік. Бодяй коротко.

- Наш осередок буде розширюватися, багато вихідців з нашого краю, що мешкають у Києві, прагнуть стати його членами. Ми підтримуємо видання газети Прилуцького музею і краєзнавчого товариства „Скарбниці”, яка відкриває невідомі сторінки славної історії нашої землі, пише про її визначних люлей нашого видатного кобзаря Остапа Вересая - 200 років від дня народження. Візьмемо в нього активну участь, випустимо книжку. Проведемо конкурс між дітьми з малозабезпечених родин, переможцям будемо надавати премії або стипендії, надамо допомогу для вступу до вузу. Розумієте, в деяких дітей немає грошей навіть на те, щоб доїхати, наприклад, до Києва, прохачуватися під час вступних екзаменів... Є серйозна задумка випустити історичний літопис нашого осередку. Маємо, мабуть, незвичайним нам: створити земляцького пасіку, щоб там відпочивати, вести розмови під солодким медом.

- От деякі осередки прагнуть, сказати б, змагатися щодо кількості членів. Яка ваша думка щодо цього?

- Ми в такому змаганні участі не беремо. Повторюся: бажалоюч вступити до нашого осередку чимало. Але ми вибираємо справді гідних людей, які до того ж могли б допомогти колегам, рідному краю!

- Певен, що культурні програми займають вагоме місце в діяльності вашого коша.

- Аякже. У нас є артисти, письменники, художники. Кожна зустріч з прилучаємими, срібнянцями, талалаївцями перетворюється в невимучену розмову - з читанням віршів, гуморесок, співанням пісень...

- Наостанок...

- Перш за все, сердечно зичу чарівним жінкам нашого осередку невідученої вроди, сонячного щастя, благополуччя, віри, надії, любові!

А щодо майбуття, то хочу процитувати слова нашого земляка-класика Павла Тичини: „І росли, і діти нам треба так, щоб аж гриміло з краю в край!”

- А я від мене земляк Вашого коша і від мене щиро здоров'я Вас, високошанований Павле Олександровичу, з днем народження, зичу могутнього козацького здоров'я, багато красивих, щасливих літ, нових звершень, невтомного добротворства в ім'я рідної землі!

- Дякую! Віктор КАВА.

9 березня (24 лютого) календарне християнське свято Обретіння. По народному ще - Обертіння. Воно вважається одним з головних весняних свят і за звичаєм супроводжується цілим переліком різноманітних забав, прикмет, передумов та передбачень. В народі існує повір'я, що цього дня "птахи повертають голови з вирую додому"; лаштуються знов "у дорогу до рідного порогу". А чоловіки - "повертаються серцем до жінок". А чи не можна пояснити такі повір'я у світлі сучасних наукових знань про геофізичні зміни в річному колі та їх вплив на природне довкілля?

В своєму колобжньому русі навколо сонця наша планета по осі обертання постійно спрямована на Північну зорю. В той же час її екліптика відхилена від лінії небесного екватора десь в межах 23 градусів. Внаслідок цих обставин здійснюється коливальний рух, який виявляється в тому, що земля, котяться по лінії екліптики навколо сонця, періодично повертає до нього то один, то другий полюс. Якщо умовний спостерігач зупиниться на земному екваторі й накреслить проекцію цього коливального руху, то він отримає схематичне зображення математичного маятника. Головою цього маятника буде сонце. А нерухомим центром - ядро землі. Його умовна вісь єднати центри землі й сонця. Амплітуда коливань цього маятника буде визначатися точками північного й південного (літнього й зимового) сонцестояння. Протягом року такий маятник здійснює одне повне коливання.

Як християнське свято, день Обретіння відзначається на честь першого й другого віднайдення (обретіння) Чесної голови Івана Предтечі. Згідно переказу, після мученицької смерті Хрестителя тіло його було поховане учнями. А голову, над якою вчинила наругу Іродіада, благочестива Іванна, що була дружиною Іродового домоправця, поклала в посудину й таємно поховала на горі Єлеонській. Пізніше святу голову тричі віднаходили (обретали). Першого разу - двоє пустельників, що мандрували до Єрусалима. Але, не маючи в собі сильної віри, ці двоє не змогли її вберегти. Вдруге святу голову віднайшов благочестивий архимандрит Маркелл, настоятель монастиря поблизу міста Ємеси. Втретє - в Константинополі. Кожного разу місцезнаходження своєї голови вказував у сні Іван Предтеча. Третє Обретіння святкується 7 червня (25 травня). Ця календарна точка також перебуває на відстані 61 дня від початкового руху. Але за початок відліку тут пос-

тає свято Благовіщення, що уособлює весняне рівнодення.

Міфологічно ці точки постають передумовним часом для проявлення волі, зміщення віри та повернення (обретіння) мудрості. Образно - віднайдення голови. В народі вважається, що період свят Обретіння є найсприятливішим для відшкодування попередніх витрат, виправлення допущених помилок, відновлення довіри, любові

І ЗНОВ У ДОРОГУ. ДО РІДНОГО ПОРОГУ

Сано Ді Пьетро. Усікновення глави Іоанна Хрестителя.

та злагоди. Це - пора замирення, повернення до рідного краю, до рідної й коханої людини, пора мудрості у ставленні та взаєминах між чоловіками і жінками. В народній етніці цей час характеризується особливою увагою чоловіків до жінок.

Мотивами повернення до рідного краю, до коханої переїняти її пісні, що їх за давнім звичаєм співають у ці дні. Зокрема, добре відомі пісні з Чернігівщини про повернення (обретіння) любові в парубочому серці до дівчини-сироти:

*Об'їхав Росію ще й три
города,
не знайшов такої, як ти,
сирота!*

А ті, що перебувають далеко від рідного краю, в цю пору виливають у піснях свою тугу, своє поривання хоч на мить передіти до рідних, почути чи переказати вісточку до коханої людини:

*Ой ніхто не йде, а ніхто
не йде а сим Варвинським
шляхом,
ніким наказати, ні
вісточки дати а до свого
серденяти.*

Вояки просять, благають своїх полковників та гетьманів:

*Ой пусти мене, да мій
добродію, хоч на годину
додому,
бо вже учорніла, бо вже
ізмаріла моя мила за
мною.*

А у веснянках згадують найперш, найперших вісників

Т. Стрільбицький. Іоанн Предтеча.

- жайворонків, що за повір'ям на Обретіння повертаються додому:

*Чом ти, жайворонку,
рано з Вир'я виїтав?
Іще по горонькам
сніженьки лежали,
ой ще по долинях
криженьки стояли.*

А невеличкі вертляві ремизи нібито на Обретіння починають гніздуватися у верболах низько над водою ще до настання повені:

*Ой ти, ремезе, да ти
ремезоньку,
Та не мости гнізда понад
Десною.
Бо Десна щодень прибуває,
Вона твоїх діток та й
позатопляє.*

Для дітей на свято Обретіння виникають обрядові жайворонки, коржик, вертунці, колобочки та розповідають казки, в яких вищеплені виробі переїмають подоби живих істот: "Колобок", "Коржик" та інші.

Основна обрядова страва на свято Обретіння - галушки. На Чернігівщині - булани, приправлені часником.

Микола Ткач

Ріка життя

НЕ ПИТВО А ЛІКИ

БРУСНИЧНИЙ НАПІЙ

Bрусника звичайна - Rhodococum vitis-idaea L.

Родина брусничних - Vacciniaceae. Невеликий призматичний кушак (15-30 см заввишки). Стебло примосточе з коротенькими гілочками. Листки чергові, шкірясті, обернено-яйцеподібні або еліптичні; зверху темно-зелені блискучі, знизу з темними залозками. Листки тримаються впродовж двох-трьох років. Квітки з двома приквітками. Чашечка чотиризубчаста з червоуватими або жовтуватими зубцями. Віночок дваникуватий, білорожевий або рожевий. Плід - округла ягода. Стиглі ягоди - іскрочервоні.

Сировина. Для напою заготовляють ягоди брусничні звичайної, які збирають повністю достиглими.

Технологія приготування напою

1. Збирають достиглі ягоди брусничні звичайної, перебирають, ретельно мють, витискають сік. Сік відстоюють 4 години, фільтрують через 4 шари марлі, доводять до об'єму 3 л.

2. 130 г трави підмаренника справжнього заливають 3 л окропу, настоюють 4 години, фільтрують, доводять до об'єму 3 л.

Рецептура напою: соку брусничного - 3 л, настою підмаренника справжнього - 3 л, меду ранньовесняного - 2 кг, спирту 96° - до 10 л.

Розчин змішують, розчиняють мед, доливають спирт. Настоюють 3 дні, збовтують 2-3 рази щодоби. Потім 2-4 дні відстоюють, фільтрують, не зачіпаючи осадку від меду, розливають у пляшки, закорковують і зберігають в темному прохолодному місці. Термін зберігання 1-2 роки.

Застосування. Напій застосовують при хворобах печінки, жовчного міхура, ниркових захворюваннях, зокрема нефритах, пієлонефритах, гломерулофритах, нефролітазі, енурезі (нічному нетриманні сечі), метеоризмі, обмінних поліартритах, остеохондрозі, нудзі Бехтерева, ревматоїдних поліартритах, атонії кишечника, запорах, гастритах зі зниженою та нульовою кислотністю. При гіпертонічній нудзі, неврозах у клімактеричний період, анеміях різноманітної етіології. Приймають по 30-40 мл 3-4 рази на добу за 30 хв. до їди. Як вітамінний засіб пізньої осені, вранку та ранньої весни вживають по 1-2-3 столових ложки 3-4 рази на день за 30 хв. до їди. Дітям при енурезі дають по 4-20 крапель 2-3 рази на добу протягом 2-4 тижнів.

ЛЮДЯМ НА ДОБРО

1. ГРИЦКІ ЗВИЧАЙНІ

Sarsella bursa pastoris (L) Medic.
Родина капустяні (хрестоцвітні)
Brassicaceae (Cruciferae)

Невеличка трав'яниста рослина 10-15 см заввишки. Стебло трапляється простим і розгалуженим. Прикоренні листки зібрані в розетку, пірчастороздільні, черешкові. Стеблові листки дрібніші, цілісні, ланцетні. Квітки дрібні, правильної форми, зібрані у верхівкову китицю. Цвіте рослина з ранньої весни до глибокої осені.

Сировина. З лікувальною метою збирають траву грициків звичайних під час цвітіння, зрізаючи її при корені. Сушать у теплих приміщеннях, які добре провітрюються. Зберігають у щільній паперовій чи картонній тарі.

Дія, застосування. Гемостатична, гіпотензивна, жовчогінна.

Препарати грициків звичайних застосовують при маткових, шлункових та гемороїдальних кровотечах, кровотечах після абортів та пологів; при нуджах печінки та нирок. Зокрема, при жовчокам'яній та нирковокам'яній нуджах; нуджах сечового міхура, гіпертонії, атонії травного тракту, анацидних, гіпацидних та атрофічних гастритах.

Приготування напою. Беруть столову ложку грициків звичайних, заливають склянкою окропу (200 мл), настоюють 2 год. Приймають по 50-100 мл 3 рази на добу за 30 хв. до їди.

2. КУЛЬБАБА ЛІКАРСЬКА

Taraxacum officinale Weber /
Родина айстрові (складкоцвітні)
Asteraceae (Compositae)

Багаторічна трав'яниста рослина заввишки 10-40 см з довгим стрижневим, гіллястим коренем. Стебла порожнисті без листків, зверху мають самотні кошики. Листки розміщені у кореневій розетці, довгі, близько 20 см, численні. Роста кульбаба лікарська по всій Україні на пасовищах, сонячних узліссях, луках, у парках, на городках, шквартах, полях.

Сировина. Для використання заготовляють корені кульбаби лікарської, які викопують навесні або (краще) пізньої осені. Листки заготовляють навесні.

Дія, застосування. Жовчогінна, сечогінна, антигістаміна.

Препарати кульбаби лікарської стимулюють жовчоворну функцію, застосовують для лікування нудуг печінки та жовчного міхура, цукрового діабету, обмінних поліартритів, діатезів, екзем, псоріазу; при анацидних, гіпацидних та атрофічних гастритах, запеклах, а також для лікування запальних нудуг підшлункової залози; при загальному атеросклерозі, церебросклерозі та кардіосклерозах; ефективні як корені, так і листки для поліпшення лактації у породі.

Приготування напою. Беруть столову ложку коренів кульбаби лікарської, заливають склянкою води (200 мл), кип'ятять 10 хв., настоюють 2 години. Приймають по 50-100 мл 3 рази на добу за 30 хв. до їди.

Євген ТОВСТУХА,
лікар-гомеопат, письменник

Світлана ІОВЧЕНКО

Десно моя! Ти не знаєш, що ти для мене... Ти несеш над собою пурпурові вогнисті вітрила мого кохання, віри моєї,

неспокою, вітрила моєї юності. Це від тебе у мене очі то свинцеві, а то зелені, часом чорні, а часом сиві, моя синя... Гуси білі тобі гелгочуть, і сліпучий, і сніжним світлом ген займаються твої плеса. Це у тебе вчилися повені мої весни, Десно! Не розхлюпує серце повне, не згублю весла... Гай, у хвилях рожевих, срібних молоде заночує сонце, і вродливий устане світлороз з голубого туману! Сизий дим зійде над водою, синій ліс попливе Десною, і в чорних корчах припишуться юні шуки. Твої кручі, то ліси, то буйні, твої кручі, порепані й мудрі, задивляються в тихе диво... Твої береги, Десно, у жорстоких старечих зморшках - отак-от, у зморшках, сестро, - мені нагадали обличчя моєї бабусі померлої. І синій солоний смутко, мене обійняв студено... Я німію перед тобою, ріко мого дитинства! І тому про свою фіалкову вроду я не смію сповна розказати... Бурха кров у серце і мозок, що дочка твоя, мій народе, має корінні міцніші і гордіші, негажнуздахні слів шукає, що папір би могли спопелити!.. Слухай, Десно! Тебе не зрадить кришталеві твої глибини. Слухай, Десно! З кожним словом видаду тобі серця частину, а воно поленіє, до тебе ліне, рідна моя, єдина...

На шлях - ще теплий - сизий пил приліг.

Худобу в хлів загонять молодіці, та озиваються ливню віви, й чутлива тиша залігла в селі. Козину з зіллям в сніг занесу й злодійкувато, потайки від баби, метнусь через городи - вечір звабив, та й где ж мене досадонька, мій сум!.. Так повнись груди цей духмяний світ, що - як сказати? - не здолаю.

де ж там?! - вже напередими соняхи на стежку біжать мені крізь картопляний цвіт. Стара верба то змовкне, то рипить, а над лататтям лілій сон витає... У березі в човні хлопчак стоїть

і Мавку нетерпляче виглядає. Ніяково, росу лиш обтрушу. Я пирсну сміхом: - От... ішла городом! А як на Мавку, то замало вроди! - І власним клином клин його згашу. - Ти думаєш - куди пливе Десна? - Та відповіди ніби й не чекаю. Сайну лицем навстріч віршам і снам: - Ні, не в Дніпро! У серце ось впливає... Зустріла погляд. - Слухай не дивись! - і що ж ще сказати я хотіла?.. - В Десні стежина місячна тремтіла, і човен тихо зойкнув, нахилився.

ПЕРШІ ЯКИХ НАВЧАЛА БАБУЧНЯ

Ой повій, да вітре милий, там, де ходить коник білий! Не йди, коню, за Десною, зостанься зі мною!.. Там під явором спинився, сам такий, як явір. Не на мене задивився -

та за водою, за Десною. Прийди до мене, мій милесенький, розрай, погомони зі мною. Пішла б я лугом та й долиною чар-зіллялюбому шукаю та й стала б на вітрах калиною, бо чарувать не вчила мати. Ой заспіваю - та й загадую! А відгадать - аби ж я знала?! Чи він розрадою чи зрадою, та чом, де йшла, - роса не впала?..

Одна Десна до двох нас говорила, одна зоря світила нам обом, одних небес нам простірались крила - це щастям не було. Та це була Любов! Ти обнімав мене курганами й степами, ти серце зацілював до дня... Одна печаль владарювала нами. І це була - Любов. Була, як смерть, одна. Коли дощем у сон твій шелестіла, коли душа хотіла болю ще, коли в холодне небо відлетіло осінню птаху гнав холодний шем, - це все була Любов! Ти мій, і я - для тебе. Хто б де не був, із ким би не були, це наш імена писало небо, це ім'я вносе здавалось замалим! Коли ж розкрав небо блискавиця, щоб розлучити, роз'єднати нас, їй буде страшно й весело дивитись, що марно... що і смерть нас поєдна! Обнім взіме в одні міцні обійми, одним затулить лагідним крилом, травню зідемо в радості одній ми: що це була судьба. І щастям це було!

ПЕРШІ ПОБАЧЕННЯ

Так швидко поночі у селі. Куняє жмра, звившись у клубочок, і небо притилюлось до землі, і перша зірка заглядає в очі.

Вибірки Пегаса

НАШІЙ ДОРОГІЙ ГАНЕЦЦІ, шановній Тетяні Андріївній Літошко-Прокопенко з нагоди Дня народження і видатної сімейної події

Я не хотів кричати зарання, Хоч знав давно не з Бі-Бі-Сі, Що замкі вискочила Таня, Із гарбузом ливняши всім. А хто не лариса на неї, Був нікож цілувати готев? У нас же стільки, блін, Енеїв, В яких ліж бунтує кров. У нас же стільки, блін, багатих, Круткі і майже холостих, Яких не можна підкупати До сексуальних та чужих. У нас же стільки підходящих, В погонах, у сушітій звань, Іде до любові годящих І на город в Стару Басань. Стрінних-вертких, неначе муля,

Бурливиш, як гірська ріка. А ти під ніс, звиняйте... дулю Дала танком-от землякам. Але що сталося, те сталося. Вона чука. До неї зась. Як ан б туди не задивлялись І не надіялись. В писок дасть. Всеж краще побажанію Тані-І поодинці і гуртом Щоб у коханні, як в дурмані, Виходило усе пущом. Хай заговорить про Літошко, Яка, мовля, вона метка : Щоб веселішим був Антошка, Народить винукої дядька. Нехай під знаменом

Якою, до речі, дідом став, Вона, уме як Прокопенко, Умножить силу наших лав. Ми в неї вірні безглядно, І не пусті заяви ці, Бо дуже ладні-складні

Дівки із племені Зубів. ...Тече маленька річка Надра Через село Нову Басань. Тож тост один: за нашу кядру, За нашу річку Таню з Тань. Хай смутко долю не захмарить, Хай буде в домі мир і лад. І да сягнеться Ваша пара І шістьма Бог Тебе одарить! Цілує І Радні повен склад,

Тчаченка,

ЛЮДИМИЛІ ДАВИМУЦІ - симпатичній земляцці, чарівному голосу України

Давимука - знать, прізвище козаче, В ній особливий український звук. Мені ж, як чесно, до душі діваче, Таює батьківське - Люда Клопаток. А прізвище не випадковий фактор, В них відбилися діалектики ества. Оба Твої - неначе сам характер Від рождества до цього торжества. Скажи кому - нізачо не повірять, Як полоня тебе навики спів. Ні, не збачнуть, не зрозуміть, не змірять Давимуку цих і цих Клопатоків. Сім'я, політехнічний, дін, робота, Їй працювать би та дітей рождать. І радтом всім у голові клопоти,

Бо Люді заморگیлося співають. Здалось консерваторські білі мури, Засяло світло театральних ватр, Здалась без бою ще й аспірантура, З болем здався і оперний театр. О, клопоти-клопоти! Він Ті наєстро, Це він веде, держав і гука. Нема вже хору, вже нема оркестру, З ким не співава б Л. Давимука. З піснями облетіла пів-Європа, І вітер слави Людін голос ніс. Із конкурсу на конкурс -

В тривогах мати Маша, як завжди. Чи вірилось, що стане Люда - леді, Од цих дітей не знаєш, що і жди. Об єднані ні рідною землею, Мой білий корабель, плыве життя. Дай Боже, Людо, наша мнє фєд, Нових пісенних рейсів

За творчість! За натхненну силу брствств! За голос Твій - душі і серця згук! За соловейку нашого земляцтва - Давимуку - в дівоцтві Клопаток!

ЗАГЛУЗДАВ ПЕГАСА

БОРИС ІВАНЕНКО

Василь Косток

ЧЕ ТАК ЗИМА, ЯК ОДЗИМКИ, або Казка про білоголового бичка

Було це давненько. Було це й недавно. Трапляється таке й тепер. ...Не щастить бичкам. Білоголовим. Стояв бичок один-однісінький на фермі КСП. Жалібно мукав. Сторож Овсій охороняв порожню ферму. Коли набридала самотність, він заходив до бичка. Хитав скрушено головою: "Бідна скотина... Хоч б якійсь соломиною..." І дід знову йшов до старезної обдраної клуні, брав там пучок пиллої соломиної підстилки, кидав бідолаші. Журився: "Яке горе!.. Та в народі кажуть: "Не так зима, як одзимики". Тримайся, друже. Вночимо. Скоро на травцю підеш, скіниться твоя "голодна куця"... Завик сторож до бичка. Ручним став і бичок. Дивним. Дідові почав на долю свою нарікати. Спершу протриво мукав, а згодом і людським голосом заговорив. Відтоді сторож розмовляв з бичком, як рівний з рівним. Тісні контакти між ними набули такого аговою, що дід і бичок ВСЕ і ВСІХ критикували. І кого він б думали? Голів усіх рангів: починали з голови КСП, а закінчували аж головою Верховної Ради. - Коли б мене пустили на трибуну, - мукав Білоголовий, - від отих голів і пороху не лишилось бі Банши, до чого призводить вони! Догосподарувались... За морями та океанами літають! А моїх усіх близьких і рідних, можна сказати, стратили-порізали, а деякі й самі ноги повідірдали. - Мої, і вдається виступити. А не вдається тобі, то я сам виступлю! І так вдарило, що аж луна покотиться по світу. Радтом на подвір'ї КСП зячалося мукання якоїсь скотини! А згодом влетів на ферму і сам голова КСП Синця. - Що ви тут, діду, біла бичка робите?! Хай би він

вам здох! Кидайте його! І мерщій біжіть, відчипяйте усі двері. Хіба не знаєте, що комісія кде? ...А невдовзі поряд з худим, як скелет, бичком зайняли місця повновиді та гордовиті корови. Бичок второпав - це ж казайська скотина! Приватні корови. Бо кожен з господарів приніс паучого сина, це й добавки якоїсь. А корови коверзують, мордами крутять. ...З другої половини дня почався обхід комісії. "Комісарі", уважно оглянули кожену корову, хвалили Синцю за добрі діла. - Не корови у вас, пане Синця, а просто линки! Скільки об'їздили ферм, а таких не бачили. - Е-е-е, тимити треба. Ми це діло знаємо тонко, - аж підскакував з радістю Синця. Почув бичок слова голови та як зареве... Члени комісії здивувались: що за оказія така? Переглянулись між собою. Підійшли до Білоголового. Бичок перестав ревіти. Він шмакав губами, витягував довгого язика, щось шепотів. На допомогу прийшов дід. Він переказав усе, про що говорив бичок. Члени комісії розгубилися. Переглянулись. Остановили. З їхніх рук випали папери, де вони так майстерно описували змінливу худобу на фермах КСП. Синця з притокою подумав: "Ну й осоружна скотина. Підвела! Чого у його рани не дорива?!" Думку Синця одразу ж розгадав Білоголовий. А тоді як заревів! Зірвався з налігана і прожогом у двері. - Ти куди? - перелякався дід Овсій. - На Київ! Хай хоч у рік Коня нагодують та роботу дадуть. Дід Овсій тільки скрутно покитав головою та нічого не сказав.

Від редакції. Дружучи що зумореску, ми таким чином від усього землячко-козацького коша вітаємо Василя Івановича з 10-літтям від дня народження. Познау у знаного літератора народження в селі Катеринівка Борбрівсько-го району, школа, сталінний університет, журналістська і літературна праця. Славам, все як у добрих талановитих людей. Так що хай Вас, високошановний землячє, і далі тягне на сміх, зай завжди стелиться дорога до рідного порога!

8

ОТЧИЙ ПОРІГ

Шеф-редактор Віктор ТКАЧЕНКО

Головний редактор Леонід ГОРЛАЧ

Заслужений товариство "Чернігівське земляцтво" в м.Київ

Газета зареєстрована Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 06.XI.2001 р. Реєстраційне свідоцтво: серія КВ №5594 Адреса редакції: 01023, Київ, 23, Спортивна площа, 1, тел./факс 246-74-31. e-mail: otchy_pong@ukr.net

Редакційна рада: В.В.Тчаченко, В.І.Авдєєнко, Л.Н.Горлач (Коваленко), Б.В.Іваненко, П.І.Медвідь, О.Г.Олійник, В.Є.Устименко. За достовірність фактів, точність імен та прізвищ, географічних та історичних реалій відповідають автори публікацій.

Передрук тільки з відома видання. Рукописи не рецензуються і не повертаються. Літературний редактор Віктор КАВА. Комп'ютерний набір Юлії Валової. Надруковано та завершено на замовлення товариства "Чернігівське земляцтво" в м. Києві у ВАТ "Видавничий комплекс "Київська правда" (вул. Маршала Грєчка, 13). Тираж 3000. Зам. 820.